

אגדת ההיום

הרחבות וכיווני מחשבה על אגדות התלמוד, סביב הדף היומי >> כו אדר א - ב אדר ב >> גיטין פד-צ

הדרן עלך מסכת גיטין!

יישר כח גדול לכל לומדי האגדה - מהמעמיקים בעיון ועד למציצים ומעיפים מבט.

סיימנו לעבור על האגדות הנבחרות של מסכת גיטין, ואנו עוברים אל מסכת קידושין. מסכת בעלת אגדות רבות יחסית, חלקן אף מוכרות. רבות מהן עוסקות בנושאים קרובים - בית, משפחה, זוגיות, הורות, פרנסה.

מוזמנים להציע הצעות, להעיר הערות, לשתף בתובנות מהמסכת וברעיונות ומחשבות לקראת המסכת הבאה, בכתובת הקבועה: agada.hayom@gmail.com או בדף הפייסבוק.

אגדה אחת בשבוע: גיטין צ ב

כי שנא שלח (מלאכי ב טז).
 רבי יהודה אומר: אם שנאתה, שלח.
 רבי יוחנן אומר: שנאוי המשלח.
 ולא פליגי: הא בזוג ראשון, הא בזוג שני.
 דאמר רבי אלעזר:
 כל המגרש אשתו ראשונה,
 אפילו מזבח מוריד עליו דמעות.
 שנאמר: וזאת שנית תעשו כסות דמעה את
 מזבח ה' בכי ואנקה מאין עוד פנות אל
 המנחה ולקחת רצון מידכם ואמרתם על מה
 על כי ה' העיד בינך ובין אשת נעוריך אשר
 אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת בריתך
 (שם ב יג).

שאלות, כיוונים ונקודות למחשבה

מה ההבדל בין גירושין מנישואין ראשונים לנישואין שניים?
 ומה סיבת ההכרעה בכל אחד מהמצבים - למה בנישואין ראשונים הגירושין חמורים אפילו כשיש שנאה בין בני הזוג, ולמה בנישואין שניים הגירושין שליליים?
 מה הקשר בין גירושין למזבח? ולמה הבעיה מתבטאת דווקא בדמעות?

אגדה היום

גיליון 20

גיטין פד-צ

לסיים בדמעות

השאלה בסוגיה

הרבה לפני הוליווד, המסורת היהודית אהבה לסיים בסוף טוב. בין אם זו פרשת שבוע או הפטרה, בין אם זה ספר בתנ"ך ובין אם זו מסכת בתלמוד, הלימוד לא יסתיים בטעם רע. איש אינו מטייח את הכאב של איכה או את הפסימיות בקהלת, אבל אסור שהרושם שישאר בליבנו יהיה שלילי. חייבים לצאת עם תקווה, עם עידוד, עם שאיפה קדימה. ובכל זאת, כשמדובר במסכת העוסקת בגירושין, זה לא כל כך פשוט. הסוגיה האחרונה של מסכת גיטין אומרת הרבה על הגירושין, בפרט שהיא הראשונה – אחרי מסכת שלמה בנושא הזה – ששמה על השולחן את השאלה העקרונית אם גירושין הם תופעה חיובית או שלילית. מתוך כל ההיבטים של הסוגיה, ננסה לדלות לפחות את הנקודה הזאת: באיזה טון מסתיימת המסכת, האם אנו יוצאים ממנה עם הפי אנד.

שתי דעות עקרוניות בנוגע לגירושין נשענות על אותו פסוק. רבי יהודה מעודד גירושין במקרה של שנהא בין בני זוג; רבי יוחנן מכוון את השנאה נגד הגירושין עצמם, ואומר שהמגרש שנוא לפני ה'. מחלוקת מפתיעה מעט, הן מפני שפסוק אחד נדרש בכיוונים הפוכים (אם כי זו תופעה שכיחה בחז"ל), והן מפני שתנא ואמורא חולקים (דבר שאינו אמור לקרות בחז"ל). הגמרא אכן אומרת שאין מחלוקת, כל דעה נכונה במצב אחר – בנישואין ראשונים יש להשתדל שלא לגרש, ובנישואין שניים רצוי לגרש כשיש שנאה. לאחר שהגמרא מחדשת את ההבדל בין נישואין ראשונים לשניים, היא מחזקת זאת בעזרת אמרה אחרת, שלפיה המזבח מוריד דמעות על המגרש את אשתו הראשונה. שתי הדעות והאמרה שאחריהן שונות זו מזו. הן עוסקות בנושא אחד, אבל הטון נשמע אחרת. דברי רבי יהודה ורבי יוחנן נותנים לנו, ברגע האחרון של המסכת, את שתי נקודות המבט העקרוניות על הגירושין – המתח הנורא בין הרצון לשמור על מסגרת הנישואין, ובין הרצון להשתית אותה על אהבה ולמנוע מצב של סכסוך אינסופי בתוך הבית. בשני המקרים, פירוק המשפחה או חיים זוגיים מלאי איבה, ברור שהמחיר יהיה כבד. עורכי הגמרא, המופקדים על הכרעה גם בדיונים קשים, ממלאים את תפקידם ומכריעים. בנישואין ראשונים רצוי לשמור בכל מחיר על שלמות המשפחה, ובנישואין שניים ללא אהבה עדיף להיפרד (לפחות ככלל, ברור שהגמרא אינה דנה בכל מקרה זוגי לגופו). אבל לא בזה מסיימת הגמרא. האמרה החותמת את המסכת אינה הכרעה הלכתית, גם לא הכרעה השקפתית. היא פשוט בוכה. "מזבח מוריד עליו דמעות". נציגות הקדושה בעולם יכולה להורות להימנע מגירושין, אבל יותר מזה – היא מצטערת עליהם. זה כואב לה. אחרי כל הדיונים בסוגייתנו ובמסכת כולה, הגמרא מזילה דמעה.

אבל אולי גם מסכת גיטין, כרבות מחברותיה, אינה מסתיימת בדמעות, וחבוי בה פתח לתקווה. הפתח רמוז קודם כל במבנה הסוגיה: הגמרא מיישבת שתי דעות שנראות כהפוכות, ואולי רומזת על האפשרות ליישב גם מצבים של ניגודים קיצוניים. שנית, היא משתמשת בפסוק מספר מלאכי שלכאורה עוסק במזבח ובגירושין מנישואים ראשונים. במה באמת עוסק הפסוק? מעיון בהקשר המקורי בספר מלאכי קשה לדלות מסקנה חד משמעית. לפני כן מדובר בהפרת הברית של ישראל עם הקדוש ברוך הוא, אבל לא בטוח אם הנושא הזה ממשיך, אם הוא משתנה להפרת ברית הנישואין או שמדובר בסוגיה שקשורה לשני התחומים – תופעת נשיאת הנשים הנכריות בתקופת בית שני). האמירה היא בכל מקרה תוכחה; ובכל זאת, הטשטוש בין התחומים מלמד על הקשר ההדוק ביניהם. הברית בין ישראל לאביהם המתבטאת במזבח מקבילה לברית בין איש לאשתו הראשונה. ממילא גם לצד ההפוך, ושתי מערכות הקשרים של האדם – עם רעייתו ועם אלוקיו – יכולות לחזק זו את זו. אולי זה יקרה בשבוע הבא, כשניכנס למסכת קידושין.

כשלא יודעים לכפר

קלע מפיסנות האלצה

הרבי מליובאוויטש
שיחה, כ אב תשיט
תורת מנחם כרך כו

מציאותו של המזבח היא – שגם במעמד ומצב שקודם כפרת עוונות, "בתוך טומאותם..." בטוחים שסוף כל סוף יהיה גם עניין "מכפר".

וכיון שכן, הרי כאשר ישנו אדם שמגרש את אשתו ומפסיק הקישור בין איש ואשה למטה ששכינה שרויה ביניהם, בגלל ש"מצא בה ערות דבר", ועל אחת כמה וכמה אם מגרשה רק בגלל ש"הקדיחה תבשילו", או בגלל שלא מצאה חן בעיניו – הנה בנוגע לכל שאר העניינים שבעולם אין זה נוגע, אבל בנוגע למזבח, הרי זה נוגע לכל מציאותו של המזבח, שהרי זה היפך עבודת המזבח!

כלי עבודה

סיום. אמרות המובאות בסיום מסכת לא נאמרו במקור בסיום דווקא, אבל עורכי הגמרא לא הביאו אותן במקרה בסיום. לעתים זו אמירה מסכמת של המסכת, או להפך – אמירה שמשלימה את שנאמר בסוגיות ההלכתיות לאורך המסכת, מנקודת מבט אגדית.

